

Algú va preveure fa anys la desaparició de les classes socials. Quins efectes té la crisi en la configuració i la determinació de les classes socials?

—Allò que desapareix és el model de societat de classe tradicional. Jo sempre faig la broma que les classes són com l'energia, que no es destrueix sinó que es transforma. La societat de classes clàssica se sostenia sobre tot un seguit d'identitats: la professió, la classe social, les idees polítiques i les idees religioses. Ara, en canvi, emergeixen noves formes d'identitat, les que anomenem *les tres G*: la generació, especialment entre els més joves; el gust, es a dir, les persones amb els mateixos gustos, afeccions; i el gènere. Així doncs, assistim a la desarticulació del model d'identitat propi de la societat industrial clàssica. I, en contrast, s'estableixen unes noves identitats difuses.

Amb aquesta crisi detectem que les desigualtats socials i les mancances van molt associades a la generació. Així doncs, els qui ho passen més malament són els joves, però tant els de classe obrera com els de classe mitjana. Entre els de classe mitjana es produeix un procés de mobilitat social descendent potentíssim que contrasta amb l'etapa anterior. Des de l'era de la revolució industrial hem viscut un procés de mobilitat social ascendent. Els pagesos van anar-se'n a la ciutat; els seus fills van tenir feines especialitzades; els néts anaren a la universitat i foren classe mitjana; i els besnéts no tenen feina.

Conceptes com l'exclusió social ens serveixen per a entendre millor què passa actualment: uns són ciutadans inclosos, de primera, amb feina i oportunitats; i uns altres són exclosos, no tenen feina de qualitat, ni habitatge, ni possibilitat de formar una família, ni un disseny de vida personal.

—Heu treballat fent moltes enquestes per a l'Institut de la Joventut. En general, què hi trobeu, tenint en compte que la desocupació entre els menors de 30 anys arriba a la meitat de la població?

—En general, observem que els joves estan perplexos. Es troben com quan algú va pel carrer i cau. La primera cosa que sentim és atordiment.

—Expliquem-ho, això.

“Assistim a una falsificació de les regles socials vigents fins ara”

José Félix Tezanos és catedràtic de sociologia de la UNED i director de la revista 'Temas para el debate'. Amb més de quaranta anys d'investigació a l'esquena, adverteix de les conseqüències socials d'aquesta crisi. “Cometem els mateixos errors que en la Gran Depressió”, diu.

“Arribada la jubilació, la mobilitat descendent dels fills pot acabar arrossegant els pares”

—Amb la crisi, l'esquema de la motivació d'èxit s'ha trencat. Assistim a una gran estafa social i a una falsificació de les regles socials vigents fins ara. Abans, quan algú s'esforçava la societat li ho reconeixia i acabava essent un bon metge o un bon advocat. Ara aquest esforç es reconeix a molt pocs i, per tant, l'estructura de motivació se n'ha anat en orris, la qual cosa, alhora, disloca l'estructura de la societat. En un context com aquest, l'afany de superar-se, tant en allò que sigui particular com en allò que sigui col·lectiu, se'ns ensorra.

—Quines seran les conseqüències d'aquesta situació a termini mitjà i llarg?

—Crec que anem cap a una societat relativament anòmica, on s'han perdut els criteris d'orientació. Abans era tot relativament fàcil: hi havia elements d'identitat potents, itineraris més o menys establerts, capacitat per a predir l'esdevenidor. Ara no es pot predir res.

—És l'etapa de la incertesa.

—Hi ha incertesa, però sobretot hi ha impredictibilitat, perquè molta gent no sap què li reportarà el futur per més que s'hi esforce. Mentrestant, les generacions joves recorren al suport de la família, però detectem que, arribada la jubilació, la mobilitat descendent dels fills pot acabar arrossegant els pares. Els joves viuen això amb una enorme preocupació i alguns opten per l'estratègia de l'evasió, del presentisme. Hi ha fenòmens que no tenen l'atenció que es mereixen. Per exemple,

“Alguns polítics creuen que els grans conflictes latents són un problema d'ordre públic”

la taxa de delictes penals juvenils, que en quatre o cinc anys s'ha duplicat. Són símptomes d'inestabilitat que a poc a poc van emergint. Passa com amb les malalties: si et trenques un turmell saps que ràpidament has de guarir-lo, però un càncer pot actuar durant molt de temps abans no el detectes.

—Entre més estudis, n'heu fet un en què heu resseguit l'efecte de la crisi sobre famílies al llindar de la pobresa. Què hi heu detectat, en aquesta investigació?

—Ara hem acabat un estudi sobre famílies precàries en circumstàncies de crisi. Són famílies que no arriben al nivell de pobresa però que s'hi acosten. No són beneficiaris de prestacions i tenen algun element crític, és a dir, una persona malalta, algú desocupat. Hem fet un estudi fa sis mesos i ara per a veure com els ha afectat la crisi. I detectem que aquestes famílies pateixen molt perquè no tenen tanta capacitat d'adaptar-se a la crisi com les famílies més precàries, perquè aquestes ja es consideren precàries i utilitzen les ajudes. En aquest cas hi ha un perjudici d'estatus, es neguen a demanar les ajudes. Conseqüentment, el patiment psicològic d'aquestes famílies és terrible. He fet estudis des de ben jove, i per primera volta hem vist gent plorant a les entrevistes. Una part de les classes mitjanes pateix aquesta crisi amb ocultament i introspecció. Això esclatarà? És possible que sí.

—I com pot ser aquest esclat?

—Per la via del malestar. Les nostres societats són inflamables i el conflicte hi pot esclatar de la manera més imprevisible. Grècia és un cas de patologia social. Han tingut 24 o 25 vagues generals i no sabem com acabarà.

—Però escenaris com aquests poden reproduir-se ací?

—El gran problema és que alguns polítics creuen que els grans conflictes latents són un problema d'ordre públic. D'una bajanada se'n pot derivar un bon avalot, com va passar a València amb les manifestacions de l'institut Lluís Vives. Tan fàcil com hauria estat habilitar cent euros per a calefacció! Al capdavall, el cost del conflicte sempre és molt més alt que no el del consens. A Grècia, a partir de la vuitena vaga general, l'economia grega es va ensorrar.

La situació de descontentament social, per una altra banda, no s'entén sense

FRATS I CAMPS

tenir en compte la falta de receptivitat de les elits polítiques i econòmiques. Es troben a faltar horitzons clars sobre com volem que siga el futur. En el canvi de la societat industrial hi havia un fum de pensadors que dissenyaren un horitzó de futur i que tenien l'objectiu de generar més riquesa que aquella que la natura podia proveir. Tenien un projecte moral: crear més riquesa que la que es generava de la natura, i idearen una ciència econòmica per a posar fi a l'escassetat. Hi havia molta gent dissenyant el futur. Ara, en canvi, hi ha molta pobresa intel·lectual. Es fan llibres d'ocurrències, sense propostes.

—En aquesta crisi, però, l'objectiu de curt termini —l'austeritat— s'an-

teposa a la perspectiva de llarg termini.

—Es prenen mesures que són suïcides amb vista al futur. Si no hi ha sectors de la població que tinguin capacitat de consumir i d'invertir, no hi ha moviment econòmic. Per això el gran error és no apostar per la potenciació de les classes mitjanes. Ací les classes mitjanes són en declivi, tenen por. Si no estimulem les classes mitjanes, el futur és l'entropia. Els únics que ixen ben parats de la crisi són les grans fortunes internacionals que, amb moviments especulatiu, continuen guanyant diners.

Tot plegat porta a molta desafecció política. Perquè a la gent li demanen sacrificis i més sacrificis, sense cap con-

trapartida. Al capdavall, correm el risc de repetir la història. Arribats en aquest punt, ens cal un altre consens keinesià, que fou un consens social pel qual tothom renunciava a una part dels seus interessos en canvi de l'interès comú. Altrament, passarà com va passar amb la Gran Depressió, perquè es cometien els mateixos errors. Aleshores va mancar perspectiva de mires, cosa que va conduir a una situació de bipolarització social que va tenir com a efecte un augment dels extremismes, tant per la banda de la dreta com per l'esquerra. Al final, allò va desembocar en una guerra mundial. Després de tota aquella barbaritat, tothom va comprendre que era millor el consens social. Ara, cal gent amb prou altura

de mires per a liderar això. Tanmateix, es fa difícil de trobar gent amb aquesta capacitat. Els partits polítics i una part de la intel·lectualitat neguen aquesta constatació i hi viuen d'esquena.

—El resultat podria ser l'encimbellament de moviments extremistes?

—Sí, és clar, la gent és àvida d'enarborar banderes. Mireu, si no, l'acolliment que han tingut els miners a Madrid. La gent ha sentit que eren una icona. Tanmateix, es corre el risc que qui enarbori les banderes siguin demagogos que, tot i aparentar apoliticisme, ens engalipen amb solucions màgiques, com va passar a la dècada dels 30.

Violeta Tena